

Oratori del Miracle i creu del Regató

Si es comparen diversos mapes del massís montserratí o antigues descripcions d'itineraris sorprenen les discrepàncies a l'hora d'identificar els elements que es troben en l'entorn de qui avui s'anomena (erròniament) Creu del Regató: unes poques escales que pugen des de la carretera de can Maçana; un discret pedró sense cap inscripció i una cruïlla de camins amb dos destins ben diferents, un és un tram de l'antic camí carreter i l'altra és la denominada *dreuera del Miracle*. Tot això passa en un indret situat a un parell de centenars de metres abans del quilòmetre 4 de la carretera BP-1103 de can Maçana al Monestir de Santa Maria de Montserrat. L'ambigüitat apreciada en les toponímies d'aquest entorn, junt amb algunes dissonàncies en algunes cartografies m'ha fet estudiar el que ha passat en aquest indret.

En el mapa de, Joan Cabeza de 1909, el més antic disponible, situa la *creu del Regató* per sobre el *camí-carreter* a l'est d'un torrent i a l'oest d'aquest hi ha una creu anomenada del *Miracle*. En aquest mapa no es dibuixa el camí de la *dreuera del Miracle*. Seguint una seqüència cronològica el següent mapa és el de Ramon de Semir de 1949. En aquesta cartografia es situa en un mateix indret *El Miracle (Creu de Regató)*, sembla per damunt del camí, i es dibuixa la *dreuera del Miracle*.

Detall del mapa de Joan Cabeza, 1909

Detall del mapa de Ramon de Semir, 1949

Els successius mapes són els de l'editorial Alpina. En les primeres cartografies fins a finals dels anys 90 del segle passat es reproduïen el que havia dibuixat Ramon de Semir. Després d'aquesta data es perd el nom de *Miracle* i només queda el de *Creu de Regató*.

Detall mapade l'editorial Alpina, 1963

Detall del mapa de l'editorial Alpina, 2004

L'any 1961 el grup Amics de Montserrat, versió adaptada de la històrica

agrupació d'Amics del Sol, publica el llibre "*Montserrat itineraris*", escrit per Pere Bosquets i Codorniu, on s'adjunta un plànol del massís amb els seus camins. En aquest mapa es reproduueix la idea que el binomi *El Miracle* i *Creu del Regató* són una mateixa entitat. Mentre que en el mapa de Ramon Ribera de 1975 només s'indica ja l'indret conegut com *El Miracle*

Detall del mapa de Pere Bosquets, 1961

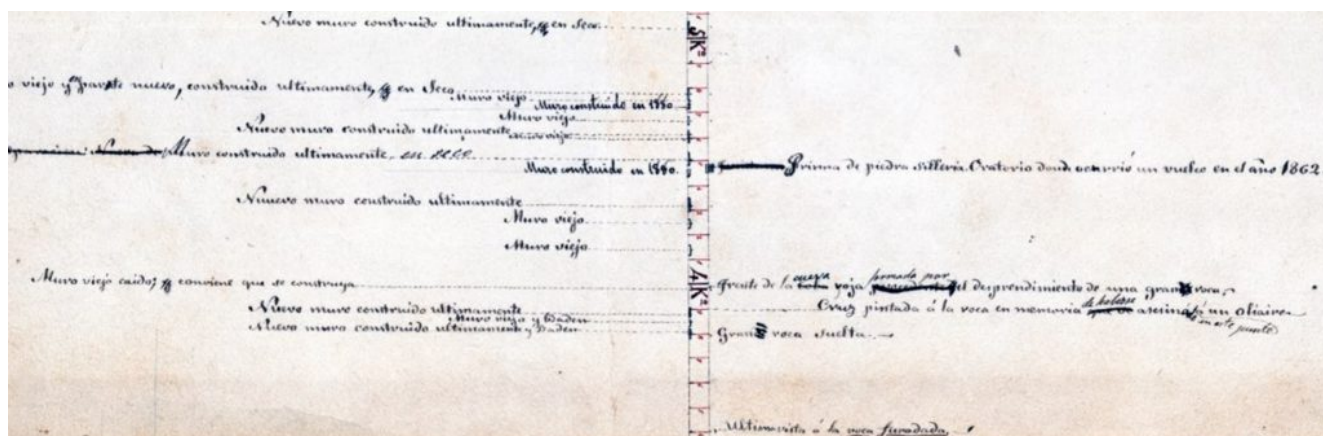
Detall del mapa de Ramon Ribera, 1975

La comparació entre aquestes cartografies no ha resolt els dubtes existents: quantes creus hi havia? on estaven? quins eren els seus topònims? eren creus o padrons? i com estaven vinculades amb l'antic camí-carreter i la carretera de can

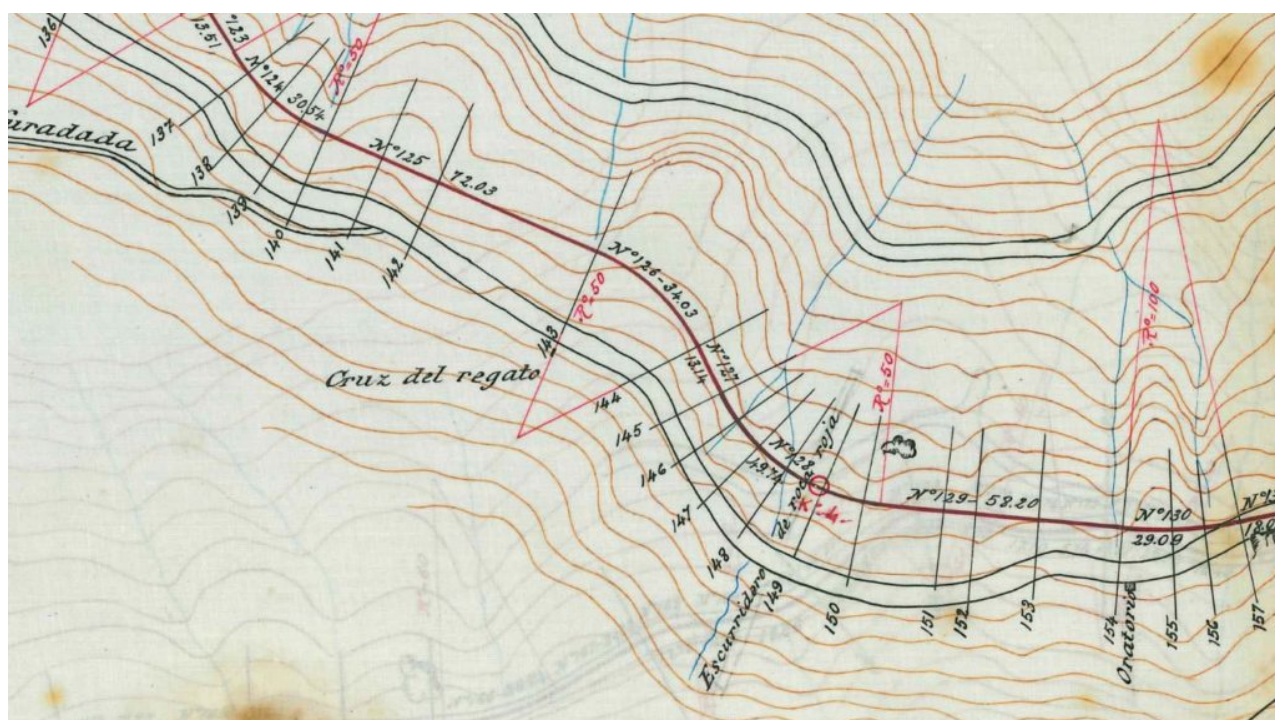
Maçana? A més, la informació aportada per aquests mapes era vàlida fins a l'any 1975 perquè les obres d'eixamplament i rectificació de la carretera BP-1103 fetes per la Diputació de Barcelona entre 1975 i 1976 provocaren una transformació dramàtica de tot aquest entorn, bàsicament perquè alterà profundament la manera com l'antic camí-carreter confluint amb la carretera de can Maçana. Aquestes obres generaren profund malestar dels municipis de l'entorn i del monestir de Santa Maria per com es feren i les alteracions de camins i fonts que causaren. Per fer-se càrrec de l'abast i intensitat d'aquestes obres valen les següents anècdotes. S'explica que les barrinades per escapar les roques feien trontollar els prestatges de la biblioteca del monestir o algunes restes de les pedres rebentades pels explosius caigueren en el camp de futbol de Monistrol de Montserrat. Un altre exemple de l'abast de la intervenció s'explica que, abans de les obres, des de la creu del mirador dels Apòstols del jardí del monestir no es veia el monestir de Sant Benet, però després de les obres, des del mateix indret es veu perfectament per haver escapçat trossos de la muntanya que ho impediien.

Per aclarir els dubtes que la cartografia no acaba d'aclarir vaig consultar els plànols de les obres del *camí-carreter* i de la construcció de la carretera nova entre can Maçana i el monestir de Santa Maria de Montserrat de 1905, gràcies a l'amabilitat de l'Arxiu General de la Diputació de Barcelona. També em fou útil llegir les descripcions d'itineraris d'excursionisme que passen per aquest indret. L'objectiu d'aquesta anàlisi és determinar quantes creus o padrons existien, on estaven situats, quin era els seus topònims, per on anava l'antic *camí carreter* i com s'integrava a la carretera de can Maçana. Presentaré aquesta informació de manera cronològica perquè la perspectiva temporal ajuda a comprendre com s'ha produït la transformació d'aquest indret. La primera font d'informació és el croquis de l'any 1869 on es representa el *camí-carreter* segmentat per hectòmetres. En aquest esquema s'indiquen els elements estructurals més rellevants així com algunes parts importants de l'entorn. Cent metres abans del quilòmetre 4 d'aquest *camí-carreter*, identificat per trobar-se en la cruïlla amb el torrent que baixa de la *Cova roja*, se situa una roca pintada votiva d'un assassinat. En una altra nota d'aquesta secció de toponímia s'ha comentat que aquesta creu es tracta de la *creu del Regató*, nom que s'esmenta en alguns mapes. Entre el quilòmetre 4 i el 5, a banda dels elements estructurals de la carretera, només es destaca en el punt quilomètric 4,5 l'existència d'un oratori edificat commemorant un accident succeït el 1862, conegut avui com la *creu de la Tartana*. En aquest croquis no s'indica l'existència d'un altre oratori al costat de la carretera, ni una

cruïlla amb un camí

El següent document analitzat han estat els plànols de 1905 editats per les obres de la carretera anomenada "Ramal a Montserrat de la carretera del Bruc a Manresa".

Detall de la cartografia de 1905 per les obra de construcció de la carretera de can Maçana al monestir de Santa Maria

Aquests plànols indiquen l'existència en l'antic camí carreter d'una anomenada Creu del Regató, situada a un centenar de metres abans del punt quilomètric 4, el qual està a l'altura del torrent de la Cova roja; i d'un oratori, sense dir-ne el nom,

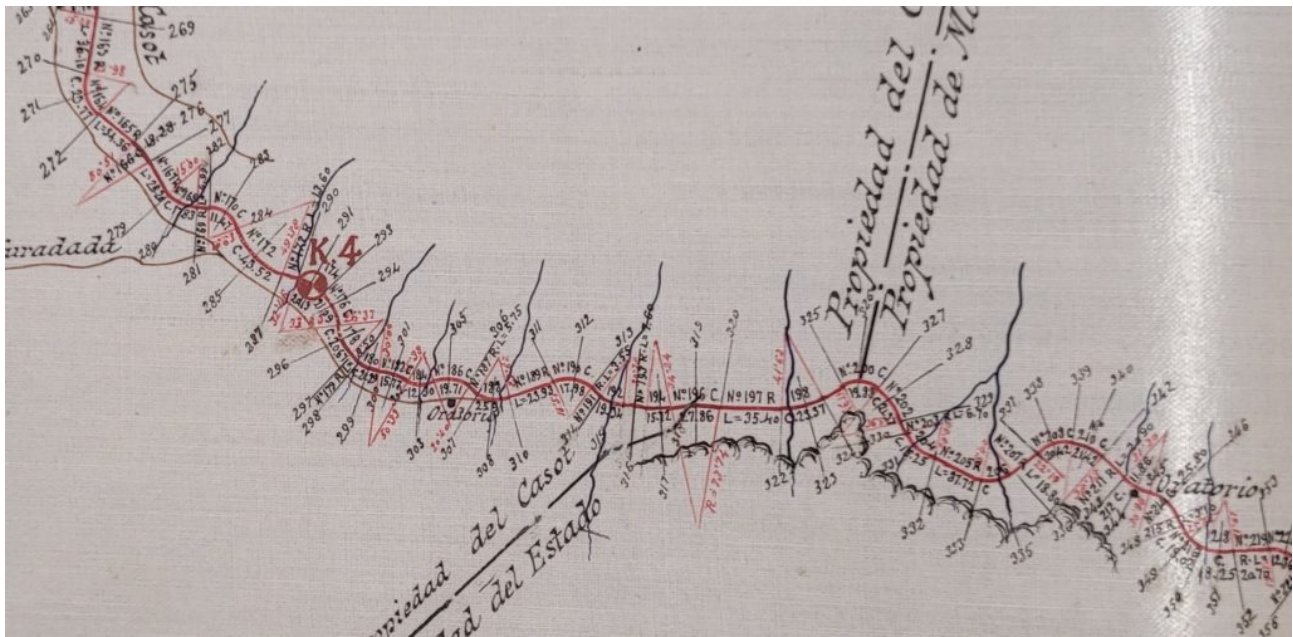
a quasi un centenar de metres passat aquest torrent. A partir d'aquest oratori el camí carreter inicia uns metres de descens per anar a trobar el que serà la nova carretera de can Maçana al monestir de Santa Maria. El desnivell per fer la confluència de la nova carretera amb l'antiga carretera es venç pel pendent d'aquesta, no per cap escala com es fa avui. Tampoc es dibuixa l'existència d'un camí que, entorn de l'oratori s'enfilí cap a la muntanya; l'únic camí dibuixat és el que mena a la Roca Foradada situat a l'oest de la Creu del Regató. La precisió d'aquests mapes permeten afirmar que l'any 1905 no estava encara habilitada la dreuera del Miracle.

Algunes de les cròniques d'itineraris publicats a la Revista Montserratina (1908) i en el llibre Montserrat. Itineraris (1909) confirmen les anteriors observacions. A la Revista Montserratina del juliol de 1908 es descriu, en l'itinerari XII, l'anada a la Roca Foradada, Sant Pau Vell i la font de Coll de Port: "siguiendo la carretera de Sta. Cecília (Itin. X) y pasada la Fuente del mismo nombre se continúa la carretera que del antiguo monasterio de dicha Santa va a ca'N Massana; y á los 3.000 pasos aproximadamente, siguiendo en esta última parte del trazado antiguo de la carretera ..." D'aquesta descripció es dedueix que la transició de la carretera nova a l'antiga es feia sense cap mena de discontinuïtat. En l'itinerari XIII del llibre Montserrat. Itinerari es diu: "La carretera que dès del Monastir de Montserrat nos ha portat al de Santa Cecília continúa fins a ca'n Massana, ahont enllaça ab la de Manresa. Donchs bé, seguint aquella com qui va a ca'n Massana)Exc XIV), á cosa de mitj'hora passada la font de Santa Cecília, avans de trobar lo Km 4, á l'esquerra 's veu abandonat un tros de la carretera antiga; s'hi puja, y als pochs passos es troba la segona pedra del Miracle (la primera 's troba á un quart y mitj de Santa Cecília en la mateixa carretera; abdués son anomenades axis, perquè son testimoni d'altres tants miracles obrats per la Moreneta en aquexos llocs) (Exc XIV), y desseguida 'ns topém ab un camí mitj carreter que puja fins una plasseta". Aquesta darrera descripció aporta alguna nova informació: dona nom a l'oratori situat al costat de l'antic camí-carreter, l'oratori del Miracle; afirma que cal pujar des de la nova carretera a l'antic camí carreter, sense especificar com; i no comenta l'existència de la creu del Regató. En aquest cas, és probable que aquesta creu, tal com es diu en el croquis de 1869, estava pintada damunt de la roca i, probablement la meteorització de la pintura i el creixement de la vegetació, feren poc visible aquesta creu. Tal com passà quan la trobarem fa pocs mesos.

Joan Cabeza dibuixa en el seu mapa de 1909 dues creus identificades com Miracle i Regató. Però, amb un matís rellevant: la creu del Miracle la situa abans d'un torrent que, per la seva importància, del seu el de la Cova roja; mentre que la creu del Regató la situa passat el torrent.

Un any després, 1910, es feren unes reformes en la *carretera de can Maçana al Monestir de Santa Maria* i els plànols d'aquesta obra permeten confirmar algunes de les anteriors observacions: l'existència d'un oratori passat el *torrent de la Cova roja*; no s'identifica la *Cru del Regató*; el *camí carreter* conflueix directament amb la nova carretera; i no s'indica l'existència de la *drecera del Miracle*.

En el mapa de Ramon de Semir ja apareix la *drecera del Miracle*, la qual surt de la confluència del *camí carreter* i la *carretera de can Maçana*; i del pedró de *l'oratori del Miracle* en diu *Miracle (creu del Regatò)*.

Detall del mapa de Ramon de Semir, 1949

Les cròniques d'itineraris posteriors es construeixen a partir del mapa de Ramon

de Semir. En el llibre *Itineraris montserratins* de Pere Busquets Codina publicat l'any 1961 quan descriu l'itinerari 69, parla de la *drecera dels Aurons* (*drecera del Miracle*), dita així perquè puja fins al *coll dels Aurons*, esmenta que el camí surt al darrere de la fita del segon miracle, *creu Regató*, en aquesta toponímia segueix el que diu en Ramon de Semir, i s'enfila muntanya amunt. En cap moments esmenta que per anar al pedró calgui pujar unes escales. En un altre itinerari, el 35, *Monistrol-Ecos*, en un moment comenta que cal anar fins al segon pedró-miracle, o *creu del Regató*, situada al quilòmetre 5,500. En aquest indret surten dos camins: "el que s'enfila en direcció a llevant que és la *drecera dels Aurons* (itinerari 29) i el que planeja a dreta, vers ponent - antiga carretera tallada per l'actual - que és el que puja a coll de Porc, amb les seves derivacions". En aquesta descripció no es parla de cap escala, al contrari, es diu que l'*antiga carretera tallada per l'actual* amb aquesta descripció fa suposar que amb dues carreteres es troben de forma natural.

Detall del mapa de Pere Bosquets de 1961

És de ben sabut que l'editorial Alpina acompanya els seus mapes amb un quadern informatiu on s'expliquen, entre altres coses, alguns itineraris. En el quadern de 1974 es comenta en l'itinerari 28 "*Santa Cecília, Drecera y Collet del Miracle*": "*seguir la carretera hasta el kilometro 4.095, aquí se trepa por un sendero en zigzag. Después de faldear se llega a una canal, donde el camino va ganando altura. A los 35' se alcanza el collet del Miracle*". Per res s'esmenten les escales,

la qual cosa es suposa que en aquesta època no existien encara. En el mapa d'aquest any, el *camí-carreter* i la *drecera del Miracle* es representen com dues entitats separades i una al costat de l'altra.

En el llibre *Camins i canals de Montserrat. Guia d'itineraris* de Ramon Ribera de l'any 1975 tampoc s'esmenta l'existència d'unes escales. En l'itinerari 28: *Drecera del Miracle* es diu: “entre els quilòmetres 5 i 6 (680 m d'alçada) surt, a l'esquerra, un camí al costat d'un monòlit votiu el Miracle, puja i planeja pel damunt de la carretera fins a can Maçana per sota la roca de la Cadireta i la Foradada i pel coll de Guirló”.

Les esmentades obres de la Diputació de Barcelona dels anys 1975-1976 devien llevar el tram final del camí carreter desfigurant el que explicaven les antigues descripcions d'itineraris. Aquestes deien que venint del monestir de Santa Cecília, quasi un centener de metres del quilòmetre 4, a l'esquerra hi havia un camí que era la resta de l'antic *camí-carreter* que venia de can Maçana. La destrucció de tot aquest entorn per les obres d'eixamplament de la carretera fetes per la Diputació esborraren l'accés al *camí carreter*, la qual cosa deuria esmenar-se per la construcció de les actuals escales que faciliten l'accés. En les descripcions més modernes ja s'introdueix també la possibilitat, un cop passat el quilòmetre 4, agafar la *drecera del Miracle* o l'antic *camí-carreter*.

La construcció de les escales poden estar relacionades a l'activitat del grup *Amics del Sol* que actuaren per resoldre la desfeta causada per les obres de la Diputació. La intervenció dels *Amics del Sol* (dits en aquells moments *Amics de Montserrat*) fou rellevant per refer alguns dels camins malmesos per l'eixamplament de la carretera BP-1103 dels anys 1975-1976. Una actuació d'aquest grup es donà al costat del restaurant de Santa Cecília, avui desaparegut per les riuades de l'any 2000. Fins a la intervenció de les obres de la carretera el camí de la *Font del Llum* començava a la mateixa carretera de can Maçana al costat del restaurant, però l'eixamplament ratà els marges de la carretera de tal manera que desaparegué la part inferior. Per tal de reconstruir el que s'havia destruït els Amics del Sol feren una escala de 42 graons d'obra, amb barana de ferro, inaugurada el 1 de juny de 1986. Després dels esglaons el camí continuava pujant en direcció a la *font del Llum*. Posteriorment, quan Jordi Oliver i Pausas construï el GR-172 integrà una part d'aquest camí en el sender i ara tothom es pensa que el *camí de la font del Llum* surt del sender de gran recorregut. Probablement, les escales al costat de l'*oratori del Miracle* podien haver entrat

dins d'aquesta actuació.

En el quadern de l'Alpina del mapa de l'any 1984 tampoc s'esmenten les escales, tot i que ja s'havien fet les obres destructives de la Diputació de Barcelona dels anys 1975-1976. En el nou llibre del mateix Ramon Ribera: *Caminant a Montserrat. I. El Massís* de l'any 1992 la descripció de l'itinerari 28: *Drecera del Miracle* és lleugerament diferent de l'esmentada anteriorment: "*des del Miracle ens enfilem, per unes escales de ciment, vers migdia, al damunt de la carretera*". Per primer cop surten descrites les escales que estan al costat de l'*oratori del Miracle*.

Com a resum de totes aquestes observacions es pot concloure el següent:

- a) existia una creu del Regató, creu pintada al damunt d'una roca situada per sobre el camí carreter un centenar de metres abans de travessar el torrent de la Cova roja, la progressiva degradació de la pintura va fer progressivament inapreciable aquesta creu;
- b) hi ha l'oratori del Miracle, evocant una acció miraculosa de la Mare de Déu, situat per sobre del camí carreter passat un centenar de metres després del torrent anterior;
- c) aquest oratori és el peiró que actualment està al capdamunt de les escales que van des de la carretera BP-1103 a la cruïlla de l'antic camí-carreter i la drecera del Miracle;
- d) Aquest oratori es devia construir entre 1869 i inicis del segle XX;
- e) En el mapa de Joan Cabeza es permuten la posició de la creu i de l'oratori;
- f) l'antic camí carreter després de l'oratori del Miracle conflueix de forma natural, després d'una suau baixada, per anar a la cota on se situa la nova carretera de can Maçana;
- g) Abans de 1910 no existia cap drecera del Miracle;
- h) les escales que avui permeten accedir al peiró de l'oratori del Miracle foren construïdes, probablement, a finals dels anys 70 o inicis dels 80, per contrarestar la destrossa provocada per les obres d'eixamplament de la carretera BP 1103;
- i) l'antic camí carreter, un cop passat l'oratori del Miracle baixava per confluïr en la cota de l'actual carretera BP-1103;
- j) l'oratori del Miracle serà l'origen de la toponímia d'alguns indrets d'aquest sector de la muntanya.
- k) Coordenades: Creu del Regató: 399671 -4607485, Oratori del Miracle: 399785 - 4607395 i Oratori de la Tartana: 400148 - 4607273

L'antic camí carreter a un centener de metres de la *creu del Regató* i després de passar un torrent que baixa de la *Cova roja* devia començar a baixar en direcció al que avui és la carretera BP-1103 seguint una traça similar, però no idèntica, de l'actual. Des d'aquest punt fins a la cruïlla amb la drecera del Miracle la caixa del camí disminueix progressivament d'amplada, la qual fa pensar que difícilment l'antic camí-carreter seguia exactament aquesta traça. Cal imaginar una traça lleugerament diferent, com per exemple, un suau descens passant per davant del peiró de l'oratori del Miracle fins a la cota d'on avui es troba l'actual carretera confluint, aproximadament, on avui hi ha una petita esplanada d'aparcament.